

Mirenski običaj na veliko noč

Igre s pirhi na veliko noč so bile po celi Sloveniji že od nekdaj zelo priljubljene. V Mirnu so v navadi tako dolgo, da niti najstarejši domačini ne pomnijo več, od kdaj potekajo.

Starejši gospod je pred leti povedal: »Moj oče, rojen leta 1871, se je spominjal, da so ciljali, ko je bil star 8 ali 9 let.« Torej so ciljali že pred več kot 140 leti.

Kako so ciljali pirhe nekoč

Velikonočnega časa, polnega dobrot in priboljškov, so se veselili predvsem otroci. Jajca so skuhalo, jih skrbno pobarvali in primerjali, čigav pirh je lepši. Okrašene so jih prinesli ciljati pred cerkve, na dvorišča gostiln, na trge ... Pirhe so postavili ob zid ali drevo, starejši fantje in možje pa so jih ciljali. Med otroci in odraslimi je veljal dogovor, da morajo strelci za vsak zgrešen met plačati. Za ceno so barantali in jo določili glede na lepoto pirha, velikost kovanca in razdaljo, s katere so ciljali. Obstajale pa so razne zvijače, s katerimi so lastniki pirhov želeli preliščiti strelce in zaslužiti kakšen dinar več. Pirhe so kuhali v kisu, da je bila lupina trša, ali jih namazali s slanino, da je kovanec lepo zdrsel po jajcu. Posebno predrzni so si privoščili celo leseno ali kamnito jajce.

Jožko Saksida je povedal: »Prvo jajce, ki sem ga imel, mi je naredil kamnosek. Ko so ugotovili zvijačo, sem si omisllil leseno, a na tem se je prej poznalo, da ni pravo.« Tudi strelci so bili pripravljeni, saj je marsikdo ciljaj s kovancem obrušenim na prav poseben način. Vedno pa je bila najpomembnejši del igre zabava. Udeleženci so zbijali šale, dajali pripombe

in spodbujali strelca, predvsem pa se družili s prijatelji. Vsako leto so nestrpnost pričakovali domačinka stanujoča v Kopru, ki je prinesla zvrhano košaro čudovitih pirhov. Bili so okrašeni z bleščicami in drugačnimi nalepkami, kot smo jih poznali Mirenci. Mednje pa je skrila pirh presenečenja, namenjen Jožku Saksidi. To jajce je bilo lahko izpihano, mogoče surovo ali celo polog. Vse to je prineslo ogromno smeha, saj strelci niso vedeli, kakšno presenečenje jih čaka.

Prvo tekmovanje na veliko noč 1978

Žal je z modernejšim načinom življenja ta običaj začel izgubljati privrženca in se je pirhe ciljalo le še na določenih delih Mirna. Najbolj trdno je bila tradicija zakoreninjena pred hišo Faganelijevih, nekdanjo gostilno pri Štantu. Zato so Štantovci sklenili, da ta običaj pri njih nikakor ne sme izumreti.

Leta 1978 so se odločili, da pripravijo pravo tekmovanje. Skupina domačinov iz družin **Saksida, Faganeli, Ferfolja, Ferletič, Bratkovič, Malič** in **Sulič** je sestavila pravilnik o ciljaju, ki skoraj v celoti velja še danes. Na veliko noč 15. aprila 1979 so se zbrali pred hišo Faganelijevih pri Štantu in izpeljali prvo tekmovanje. Jožko Saksida, glavni in najstarejši pobudnik tekmovanja, je kupil majhen pokal. Med 33 tekmovalci je pokal prejel

eden mlajših udeležencev, najboljši strelca, **Stanko Faganeli**. Mogoče je prav prva zmaga, odraščanje ob tej šegi in dogajanje pred njegovo rojstno hišo v njem prebudilo dodatno strast, da je glavni organizator tekmovanja v ciljanju pirhov. Prva leta je bil pomočnik Jožku Saksidi, zdaj pa je njegova desna roka **Roman Malič**.

Tekmujejo tudi otroci

Tudi otroci kažejo veliko zanimanje za tekmovanje. Najbolj se veselijo igre, vneto navijajo za prijatelje in že večkrat so ustvarili pravo navijaško vzdušje. Kar žarijo od ponosa, ko v rokah držijo pokal in številne nagrade sponzorjev. Zmaga jim namreč prinese poseben in zavidanja vreden status med prijatelji. Osnovnošolski zmagovalci svojo formo z leti le še stopnjujejo in kasneje zasedajo stopničke tudi pri odraslih. Že v otroštvu se pokaže, kdo ima najbolj mirno roko in točen ter močan strel.

Kdo so najboljši strelci

Vsak strelca ima svoj stil. Nekateri nekaj časa merijo, drugi kar zmečejo, tretji se poskusijo nagniti naprej in čim bolj približati jajcu ... Najbolj zagreti celo trenirajo, a potem zaradi preutrujene roke ne zadenejo. Prav zanimiv način priprave smo opazili pri domačinu, ki se je po vpisu na startno listo umaknil domov, kjer je v miru počakal. Ko

je približno vedel, da je na vrsti, se je vrnil in uspel; kar trikrat je že stal na stopničkah, enkrat celo na najvišji.

Najbolj zvesti, ki so se tekmovanja udeležili prav vsa leta, so trije: **Vinko Bratkovič, Jurij Petejan** in **Hugo Ferfolja**, lahko bi jim rekli kar starešine tekmovanja.

Do danes se je na startnih mestih zvrstilo že 4445 tekmovalcev, od tega 2888 moških, 488 žensk in 1069 otrok. Najboljši strelci so se uvrstili na stopničke večkrat.

Darko Vergolini je trikrat odnesel domov pokal za prvo mesto. **Simon Faganeli** je štirikrat imel najbolj mirno roko med mladinci, še enkrat pri odraslih. Med ženskami pa je kar trikrat zmagala **Nada Štanta**.

V 40 letih je le enkrat strelec že v prvem krogu zadel pirh trikrat od petih poskusov. Leta 1986 je prvi, tretji in četrti strel od prvih petih zadel **Ivan Malič**, ki je postal absolutni zmagovalec. Po velikem veselju in podelitvi pokalov so ga sotekmovalci hoteli še enkrat preizkusiti. »Daj, probaj še enkrat, če si dober strelec!« Kaj mislite? Kovanec je postavil med prste, niti pomeril ni, samo vrgel ga je in zadel v prvem »šusu«. Vsi so ostali odprtih ust. Niti najboljši strelci, ki so že večkrat stali na stopničkah, se mu niso nikoli približali.

Za Mirence in prebivalce okoliških vasi velja tradicija, da se na veliko noč gre na Kampo. Pridejo vsi, tudi tisti, ki v cerkev ne hodijo. Snidejo se domačini, ki jih je življenjska pot zanesla v druge kraje, stari prijatelji iz otroških let, sošolci, sosedje, znanci ... Večina se jih pomeri v ciljanju pirhov, ostali pa se zabavajo po svoje.

Vpis v Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije

Že v prvih letih organiziranega tekmovanja se je glas o tem razširil naokoli in vzbudil zanimanje med etnologi. Leta 1980 je **Naško Križnar** na veliko noč posnel 4-minutni film o ciljanju pirhov, ki ga hranimo v našem arhivu. Ponovno nas je obiskal leta 1991, ko je na Kampotu posnel

celotno dogajanje in intervjuval domačine. Film si je mogoče ogledati na spletni strani ciljanja pirhov.

Leta 1996 je **Vesna Mia Ipavec** pod mentorstvom Naška Križnarja pripravila seminarsko nalogo o ciljanju pirhov z naslovom Kako je tradicija postala prijeten družabni dogodek. Leta 2006 je začel nastajati Register nesnovne kulturne dediščine. Prav Vesna Mia Ipavec je predlagala prijavo in je tudi avtorica prijave običaja ciljanja pirhov za vpis v Register nesnovne kulturne dediščine. Pripravila je vse potrebne dokumente, zbrala fotografije, zapise ...

Delovna skupina Koordinatorja varstva nesnovne dediščine je vlogo potrdila kot ustrezno. 8. avgusta 2012 smo prejeli uradno potrdilo o vpisu običaja ciljanja pirhov v Register nesnovne kulturne dediščine.

Ciljanje pirhov v Mirnu poznano daleč naokoli

Velikonočne igre s pirhi niso zanimive le za domačine in strokovno javnost, vsako leto pritegnejo tudi številne medije. Vedno pogosteje nas obiščejo novinarji in poročajo o dogajanju pri Štantu. Posneli so nas za RTV Slovenija, Radio Koper, POP tv, Radio Robin, Radio Trst, TV Primorka, Vitel ...

Nadja Valentinčič Furlan, kustosinja za etnografski film v Slovenskem etnografskem muzeju, je leta 2012 posnela celotno tekmovanje in uredila film, ki je objavljen na spletni strani Slovenskega etnografskega muzeja (nesnovna dediščina si).

Običaj ciljanja pirhov smo predstavljali na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU, v oddaji Na zdravje!, v Gorici na prireditvi Okusi nekoč, v Slovenskem etnografskem muzeju in na OŠ Miren.

Združujemo več družin in generacij

Ponosni smo, da imamo v Mirnu prireditev, ki je tako pomembna in zanimiva za

domačo publiko, strokovno javnost, medije in tudi za slovensko etnografsko zgodovino. Še bolj pa smo ponosni, da prostovoljno delo pri organizaciji povezuje več družin in več generacij. Za izpeljavo tekmovanja so potrebne večmesečne priprave. V to smo vključeni prav vsi: otroci, dekleta, ženske, fantje in možje. Obsežne priprave si med seboj porazdelimo. Potrebno je zbrati sponzorje, izdelati plakate, skuhati jajca, urediti prireditveni prostor, razporediti nagrade, voditi program, soditi, beležiti zadetke in še in še.

Na mladih svet stoji, tako je tudi pri nas, saj mladi Štantovci pridno pomagajo pri organizaciji in izvedbi tekmovanja. Še posebno pohvalo namenjamo podmladku organizacijskega odbora: **Ani, Živi, Mancij, Roku, Adamu, Mateju, Marku, Melisi**. S svojo zagnanostjo dokazujejo, da je bila odločitev o uvedbi tekmovanja pravilna. Le kaj bi se zgodilo z običajem, če ga daljnega leta 1979 ne bi ohranili?

Vsako leto znova so dnevi pred veliko nočjo za organizatorje izredno napeti, polni skrbi. Tekmovanje moramo izpeljati do 14. ure, da lahko gredo obiskovalci še na praznično kosilo.

Ob velikonočnemu kosilu smo vedno zadovoljni in se s ponosom ozremo na opravljeno delo, da nam je v sodelovanju s **KS Miren** in **TD Miren** uspelo organizirati tako odmevno prireditev. Povezali smo šport, kulturo in tradicijo in s tem izboljšati kvaliteto življenja v Mirnu.

Običaj ciljanja pirhov se prenaša na mlajše rodove, tako pri organizatorjih kot pri tekmovalcih. Velikonočna nedelja ima v Mirnu posebno vsebino, ki trdno temelji na tradiciji naših nonotov.

Sonja Cijan

Foto: iz arhiva organizatorjev ciljanja pirhov

Vabljeni na okroglo mizo o tradicionalnem ciljanju pirhov, ki bo v soboto, 7. aprila ob 18. uri v občinski stavbi.

